

KOMPETENCIJE DJEČJIH KNJIŽNIČARA : KOLIKO POZNAJU LITERATURU ZA SVOJE KORISNIKE

CHILDREN'S LIBRARIANS' COMPETENCES : HOW DO THEY
KNOW THE LITERATURE FOR PATRONS

Ivana Martinović

Odsjek za informacijske znanosti
Filozofski fakultet Osijek
imartinovic@ffos.hr

Ivanka Stričević

Odsjek za informacijske znanosti
Sveučilište u Zadru
istricev@unizd.hr

UDK / UDC 027.625

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Primljeno / Received: 15. 11. 2012.

Sažetak

Jedna od ključnih kompetencija koje dječji knjižničari moraju posjedovati jest poznavanje i prosuđivanje literature za djecu - knjiga, časopisa, audiovizualnih materijala, mrežnih stranica i ostalih elektroničkih i drugih izvora da bi u knjižnične zbirke uključivali što aktualniju, raznolikiju i značajniju građu koja odgovara razvojnim osobitostima djece i potrebama i interesima svakog pojedinca. Razina kompetencije u ovom području odražava se prije svega na kvalitetu knjižničnih zbirki, a utječe i na nabavnu politiku knjižnice. Na tu se kompetenciju izravno nadovezuje usluga preporuke kvalitetne literature djeci i za djecu te druge informacijsko-referentne usluge. Također, od nje kreće osmišljavanje različitih knjižničnih programa kao što je,

primjerice, poticanje čitanja te savjetodavni rad s roditeljima u području čitanja djeci. Postavlja se pitanje kako je moguće izgraditi i održavati kvalitetne knjižnične zbirke, a potom i razvijati i osmišljavati ostale programe i usluge na primjeren način, te koji se zahtjevi postavljaju pred knjižničare u smislu poznavanja literature za djecu koja je dostupna na tržištu. U radu se donose rezultati provedenog istraživanja o tome koliko dječji knjižničari županijskih knjižnica u Hrvatskoj poznaju slikovnice za djecu i knjige za djecu mlađe dobi, razmatraju se mogući razlozi nedovoljno razvijenih kompetencija knjižničara u tom području, te predlažu moguća rješenja problema.

Ključne riječi: dječji knjižničari, kompetencije, slikovnice, usluge, preporuka literature

Summary

One of the key competencies for a children's librarian is to know and evaluate literature for children - books, periodicals, audiovisual materials, websites and other electronic sources, etc. In this respect, children's librarians can add the most recent and relevant materials to the library collections, meeting both the developmental characteristics of children and needs or interests of each individual. The level of competence in this area is primarily reflected in the quality of library collections, and the impact on library acquisition policy. In addition, it is directly linked with recommending quality literature for children service and other information and reference services. Furthermore, being familiar with the literature for children as well as knowing how to evaluate it professionally has a large impact on the design of various library programs such as the promotion of reading and consulting with parents. Construction of the respective collections is considered to be the basis for the development of most other services. The question is whether it is possible to build and maintain the quality of library collections, and to appropriately design and develop other programs and services if a librarian is not familiar with the published literature. This paper will bring the results of the research aimed to explore the extent to which children's librarians of the county libraries in Croatia are familiar with the picture books for children and books for younger children. Additionally, it will discuss possible reasons for underdeveloped competencies in this area, and suggest some solutions for the existing problems.

Keywords: children's librarians, competencies, picture books, services, recommendations

1. Uvod

Jedno od osnovnih Ranganathanovih načela knjižničarstva jest da svaki korisnik treba (dobiti) svoju knjigu. U novije vrijeme, taj zahtjev podrazumijeva ne samo pravo na knjigu, nego na informaciju u širem smislu, dakle, bez obzira na oblik u kojem se pojavljuje i izvor iz kojeg potječe. Pristup informacijama može biti omogućen kako osiguravanjem samih izvora, tako i posredovanjem informacija kroz različite programe i usluge koje knjižnice nude korisnicima.

U današnje vrijeme, informacije su za velik dio ljudske populacije dostupnije nego ikad prije. Od knjižničnih se djelatnika tako više ne očekuje samo osiguravanje pristupa informacijama, nego se taj zahtjev proširuje te se potencira kvaliteta informacija koje knjižnice mogu i moraju pružiti. Zahtjevi za visokom razinom kvalitete informacija, usluga i programa koje knjižnice posreduju i osiguravaju još se više povećavaju sukladno osjetljivosti korisničke populacije kojoj se namjenjuju. Kao jednu od najosjetljivijih korisničkih skupina moguće je izdvojiti najmlađe korisnike knjižnica koji su ujedno i jedna od najbrojnijih korisničkih populacija. Djeca čine jednu trećinu ukupne korisničke populacije u narodnim knjižnicama.¹ Djetinjstvo je doba najbržeg razvoja i najintenzivnijeg učenja, vrijeme kada se razvijaju temeljne spoznaje i usvajaju koncepti i kada se stvaraju temelji za cjeloživotne navike. Upravo zato vrlo je važno posebnu pažnju posvećivati izvorima koji se nude i preporučuju djeci i za djecu te programima i uslugama koji se za njih osmišljavaju. Djeca ne samo da imaju pravo dobiti, nego i zavređuju informacije i knjižnične programe i usluge najviše razine kvalitete.

Knjižničari koji osmišljavaju i ostvaruju knjižnične usluge i programe za najmlađe, zasigurno i od sebe kao stručnjaka očekuju i svoje napore ulažu u to da pozitivno odgovore na zahtjeve struke, korisnika, ali i da ispune vlastita očekivanja u smislu ostvarivanja sebe kao stručnjaka. Sukladno tome, dječji knjižničari, osim općenitih znanja i vještina koje moraju posjedovati sve vrste knjižničara, trebaju imati i niz specifičnih znanja i vještina kako bi najmlađim korisnicima knjižnica osigurali izvore, usluge i programe najviše razine.

Popis i opis znanja, vještina i osobine koje označavaju kompetentnog

¹ Usp. Walter, Virginia A. Children service in libraries. // Encyclopedia of library and information sciences, third edition. New York, Taylor and Francis, 2009. Str. 967. [citirano: 2011-10-17]. Dostupno na: <http://www.tandfonline.com/doi/book/10.1081/E-ELIS3>

dječjeg knjižničara, predmet su istraživanja u informacijskim znanostima jer središnje je pitanje informacijsko ponašanje djece korisnika, no s obzirom na specifičnosti populacije s kojom i za koju rade, potrebne kompetencije sežu i u područje psihologije, pedagogije i komunikologije.

2. Znanja, vještine i osobine kompetentnoga dječjeg knjižničara

Dječji knjižničar odlikuje se specifičnim znanjima, vještinama i osobinama te ga se po njima i određuje osebnim stručnjakom unutar stručne zajednice.² Samo ono knjižnično osoblje koje ima odgovarajuća znanja, vještine i osobine može ispunjavati poslanje dječje knjižnice. U odnosu na osobine koje dječji knjižničar treba posjedovati, Olcott ističe da dobar dječji knjižničar voli i poštuje djecu, snažnog je značaja, genijalnog uma, ugodne naravi, s instinktom za čitanje i snažnim osjećajem za humor.³

O kompetencijama⁴ potrebnim dječjem knjižničaru govori se u Smjernicama za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi⁵ te u Smjernicama za knjižnične usluge za djecu,⁶ pri čemu se te kompetencije sagledavaju kroz prizmu znanja i vještina, ali i osobina osobe potrebnih uspješnom dječjem knjižničaru.

Udruženje za knjižnične usluge za djecu,⁷ sekcije Američkog knjižničarskog društva⁸ 2009. godine, revidiralo je dokument pod naslovom *Kompetencije dječjega knjižničara*⁹ u kojem se iznose i opisuju znanja i vještine koje svaki dječji knjižničar treba posjedovati da bi mogao uspješno odgovoriti na potrebe, zahtjeve i interese korisnika knjižnice.

Kompetencije dječjeg knjižničara svrstavaju se u sljedećih devet kategorija: poznavanje korisnika, vještine poslovanja i upravljanja, komunikacijske

² Usp. Isto.

³ Usp. Walter, Virginia A. *Children & libraries : getting it right*. Chicago : American Library Association, 2001.

⁴ Pod kompetencijama se smatraju znanja, vještine i stavovi.

⁵ Usp. Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

⁶ Usp. Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. [citirano: 2012-07-18]. Dostupno na: <http://archive.ifla.org/VII/s10/pubs/ChildrensGuidelines-hr.pdf>

⁷ Association for Library Service to Children (ALSC).

⁸ American Library Association (ALA).

⁹ Competencies for librarians serving children in public libraries [citirano: 2012-07-18]. Dostupno na: <http://www.ala.org/alsc/edcareers/alscorecomps>

vještine, poznavanje izvora i materijala, pružanje korisničkih i referentnih usluga, vještine osmišljavanja, planiranja i vođenja knjižničnih programa za djecu, vještine javnog zagovaranja, suradnje i umreživanja, stručni razvoj, poznavanje i korištenje novih tehnologija.

Prva skupina zahtjeva koji se postavljaju pred kompetentnog knjižničara odnose se na poznavanje korisnika, a kao temeljno u toj skupini zahtjeva ističe se razumijevanje teorije razvoja i učenja djeteta od rane dobi nadalje i primjena te teorije u postupku osmišljavanja knjižničnih usluga.¹⁰

Opisujući kompetencije dječjih knjižničara, navedeni dokumenti i autori često se usmjeravaju na osobine osobe koje su bitne za prosocijalno ponašanje i komunikaciju, a pritom su manje eksplicitno navedene kompetencije vezane uz znanja, kao što je dobro poznavanje literature za djecu i poznavanje metoda posredovanja (primjerice, savjetodavni rad u području literature za djecu i čitanja). Mogući razlog tome je usmjerenost na one čimbenike koji su specifični upravo za dječje knjižničare jer se pretpostavlja da se većina znanja i vještina odnosi na sve knjižničare, neovisno o specijalizaciji. Dječjem knjižničaru potrebne kompetencije opisane u temeljnim dokumentima u kojima se opisuje njegova struka, moguće je sažeti na nekoliko ključnih zahtjeva. Dječji knjižničar mora poznavati i razumjeti teoriju razvoja čitanja i njegovog promicanja, umjetničke i kulturne mogućnosti te sadržaje u knjigama i drugim medijima namijenjenim djeci. Važno je da razumije utjecaj društvenoga razvoja na potrebe djece te zna prepoznati različite korisničke potrebe i zahtjeve kao podlogu za oblikovanje i uvođenje različitih knjižničnih usluga, identifikaciju korisnika s posebnim potrebama te korisnika različitih kultura i narodnosti. Također, treba moći prepoznati i odgovoriti na potrebe roditelja, odgojitelja i ostalih koji koriste izvore dječje knjižnice te biti u stanju izgrađivati i održavati kvalitetne odnose i dobru komunikaciju s ostalim ustanovama i organizacijama u zajednici koje na različite načine opslužuju djecu.

2.1. Kompetencije dječjeg knjižničara u službi programa i usluga namijenjenih najmlađim korisnicima knjižnice

Spoznaje u području kognitivne znanosti jasno pokazuju da je najranije razdoblje čovjekovog života, od rođenja do četvrte godine, neizmjerljivo važno za razvoj pojedinca. Uključivanje roditelja i onih koji o djeci brinu u

¹⁰ Usp. Isto.

knjižnične programe za djecu, postaje redovita praksa. Obrazovanje roditelja danas postaje sastavni dio knjižničnih programa za djecu. Moguće je tvrditi da svi programi i usluge namijenjeni djeci imaju zajedničko ishodište, a to je preporučivanje literature i referentne usluge. Središnjicu programa i usluga namijenjenih djeci zapravo čini savjetodavni rad “jedan-na-jedan” u području literature.

Davanjem savjeta djeci, njihovim roditeljima i učiteljima koju knjigu odabrati, knjižničari spajaju svoja stručna znanja o zbirkama sa znanjima o razvoju djeteta općenito i s razumijevanjem potrebe svakog pojedinog korisnika.¹¹ Knjižničari tako predstavljaju vrlo značajnu kariku u lancu knjiga - dijete jer je savjetodavni rad u području literature za čitanje i promocija kvalitetne literature za pojedine korisnike njihov osnovni posao. Promoviranje čitanja i pismenosti radi osiguravanja pristupa informacijama u svim oblicima u današnje vrijeme predstavljaju svod nad svim ostalim knjižničnim uslugama,¹² dok je izgradnja zbirke podloga za većinu programa i usluga koje dječje knjižnice nude, a promicanje čitanja razlogom njihova postojanja. Stoga se pred kompetentnoga dječjeg knjižničara, u odnosu na literaturu i materijale koje posreduje, postavljaju višestruki zahtjevi. Dječji knjižničar mora imati znanja i vještine izgradnje kvalitetnih knjižničnih zbirki za djecu. Mora osigurati značajnu literaturu u tiskanom obliku, ali i pristup audiovizualnoj građi, mrežnim stranicama i drugim elektroničkim medijima te ostalim materijalima za djecu. To čini pročišćavanjem fonda i nabavom. Nabavna politika koju provodi dječji knjižničar mora biti usklađena s nabavnom politikom narodne knjižnice u cjelini i njenim poslanjem, ali i odgovarati na specifične potrebe i interese korisnika dječjega odjela. Kako bi knjižnične zbirke za djecu bile što dostupnije i iskorištenije, dječji knjižničar mora izrađivati kvalitetna knjižnična pomagala kao što su, primjerice, katalozi i indeksi, namijenjeni dječjoj upotrebi radi omogućavanja lakšeg samostalnog snalaženja i korištenja građe. Stručna knjižničarska znanja i vještine vezane uz postupke nabave, katalogizacije, klasifikacije i indeksiranja knjižnične građe predstavljaju polazište za osiguravanje pristupa informacijama kako bi se zadovoljile različite potrebe i interesi djece, njihovih roditelja i onih koji o njima brinu. Nadalje, od dječjega knjižničara očekuje se da osigura različitu, značajnu i aktualnu literaturu i građu za djecu. Da bi dječji knjižničar bio uspješan u osiguravanju raznolike, značajne i aktualne građe za djecu, uza stručna, potreban mu je niz specifičnih znanja vezanih uz poznavanje različitih vrsta literature, građe i medija

¹¹ Isto.

¹² Isto.

radi osiguravanja raznolikosti žanrova i različitosti nositelja informacija koji će zadovoljiti potrebe djece i njihovih roditelja i odgojitelja. Stoga on treba poznavati dječju književnost, časopise, audiovizualnu i drugu građu, mrežne stranice te ostale elektroničke medije. Mora također poznavati mjerila za procjenu sadržaja literature za djecu u različitim oblicima, medijima i žanrovima te ih primjenjivati uz neprestano upoznavanje i nabavu značajne literature.

Usluge za najmlađe korisnike knjižnice namijenjene su djeci od rođenja do tri godine,¹³ odnosno njihovim roditeljima, starateljima, odgajateljima, zdravstvenim djelatnicima i ostalim osobama koje se bave djecom, knjigama i medijima.¹⁴ Budući da su knjižnične usluge za najmlađe vezane uz razvoj rane i obiteljske pismenosti, ciljevi su takvih usluga usmjereni na razvijanje tih segmenata. Pri izgradnji zbirke za najmlađe, knjižničari trebaju odabirati kvalitetne knjige i drugu građu za dijete, koji trebaju biti visokog stupnja sigurnosti, u skladu s dobi djeteta kojem se namjenjuju, izazovni i poticajni za djecu i roditelje.¹⁵ Primjerenost dobi ne znači ograničenje u namjeni građe isključivo određenoj dobi jer se djeca iste međusobno razlikuju po interesima i sposobnostima, nego upozorava na činjenicu da je razvoj jednosmjernan postupak i da je moguće identificirati etape u razvoju koje se nastavljaju jedna na drugu. To se, primjerice, odnosi i na razvoj jezika i govora jer je poznato da je on najintenzivniji u trećoj godini života pa je moguće odgovarajućim intervencijama, u koje pripada i jezično primjerena literatura za djecu, taj razvoj poticati. Budući da su slikovnice posebno važne u toj dobi, u Smjernicama za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi¹⁶ ističe se da slikovnice trebaju podržavati sve vidove djetetovog razvoja te posredovati ugodno zajedničko iskustvo roditelja i djeteta. U dobi između 2. i 3. godine života, dijete usvaja rječnik, osnove semantike, sintakse, morfologije i diskursa.¹⁷ Temelji majčinskoga jezika usvajaju se u tom razdoblju, a činjenica je da dijete više nikad toliko ne napreduje u razvoju jezika koliko u ovoj dobi. Stoga nije pretjerano to razdoblje označiti najznačajnijim u jezičnome usvajanju. U Smjernicama za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi¹⁸ naglašava se da dječji knjižničar

¹³ Toj dobnoj skupini pripadaju ona djeca koju obuhvaća tema ovoga rada, stoga se u ovom poglavlju, u dijelovima vezanim uz usluge, donose spoznaje o knjižničnim uslugama za djecu te dobne skupine.

¹⁴ Usp. Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Nav. dj. Str. 5.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Usp. Bloom, Lois. Language development from two to three. Cambridge : Cambridge University press, 1991. Str. 39-141.

¹⁸ Usp. Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu i rane dobi. Nav. dj. Str. 3.

treba podržavati razvoj govora djece od najranije dobi, ali treba uključivati i osposobljavati roditelje i stručnjake koji rade s djecom u čitanju naglas, koristeći knjige i drugu građu i roditeljske vještine za unapređivanje razvoja djeteta i razvoja predčitačkih vještina. Slikovnice, često definirane kao “prve djetetove knjige” čine velik dio knjižne produkcije za djecu predškolske dobi. Budući da je slikovnica najčešće prvi pisani tekst s kojim se dijete susreće,¹⁹ njenu je ulogu općenito, a posebno u sklopu općega razvoja djeteta i ulogu u razvoju njegovoga jezika, moguće označiti kao vrlo važnu.

Knjižnice moraju zadovoljiti čitateljske interese i informacijske potrebe djece izravno i uz posredovanje usluga za odrasle. One moraju ponuditi pravu knjigu ili informaciju pravom djetetu u pravo vrijeme i na pravom mjestu, one su zastupnici dječjega pristupa knjigama.²⁰

2.2. Obrazovanje dječjeg knjižničara

Istraživanja u svijetu iz područja obrazovanja za zanimanje dječjeg knjižničara pokazuju da uz sadržaje potrebne svim vrstama knjižničara, budućim dječjim knjižničarima, nužni su, pa time i obvezni kolegiji koji se bave literaturom za djecu jednako kao i oni koji će im osigurati stjecanje osnovnih kompetencija. U takve kolegije uključeni su nastavni sadržaji koji se bave poznavanjem korisnika, pri čemu razvojne osobitosti i odgovarajući odgojni postupci dolaze u prvi plan, zatim razvojem administrativnih i komunikacijskih vještina te vještina rukovođenja. Nadalje, kolegiji namijenjeni dječjim knjižničarima bave se izgradnjom i upravljanjem specifičnim knjižničnim zbirkama, razvijanjem vještina osmišljavanja i provođenja knjižničnih programa te vještina u odnosima s javnošću, sadržajima vezanim uza stručni rast i razvoj te razvijanje svijesti o potrebi neprestanog usavršavanja.²¹ Walter također navodi da bi poučavanje dječjeg knjižničara trebalo razvijati ljubav prema knjigama i znanje o njima, opće obrazovanje i informiranost, te brzinu i preciznost mišljenja.²²

¹⁹ Usp. Nikolajeva, Maria. Verbal and visual literacy : the role of picturebooks in the reading experience of young children. // Handbook of early childhood literacy / ed. by Nigel Hall, Joanne Larson and Jackie Marsh. London, New Delhi, Thousand Oaks : Sage Publications, 2003. Str. 235-248.

²⁰ Usp. Walter, Virginia A. Nav. dj. 2001. Str. 3.

²¹ Usp. Walter, Virginia A. Nav. dj. 2009. Str. 970.

²² Usp. Walter, Virginia A. Nav. dj. 2001. Str. 3.

U odnosu pak na koncept cjeloživotnoga učenja, koji je jedna od opće-prihvaćenih odrednica u suvremenom društvu, od dječjeg knjižničara očekuje se stalno učenje odnosno trajni stručni i osobni razvoj kroz različite programe te druge formalne i neformalne oblike i načine učenja, ali se i “naglašava osobni angažman pojedinca i samoučenje”.²³ Iz navedenog se može zaključiti da obrazovanju dječjih knjižničara treba pristupiti s posebnom pažnjom jer su oni, s jedne strane, usmjereni na rad s posebno zahtjevnom populacijom, a s druge strane, kompetencije koje trebaju posjedovati sežu, osim u područje informacijskih znanosti - knjižničarstva i u druge različite discipline, jer da bi mogli osiguravati odgovarajuće izvore i stvarati usluge i programe, dječji knjižničari prvotno trebaju poznavati razvoj djeteta i ponudu čitateljske građe koja je u skladu s tim razvojem.

3. Istraživanje

3.1. Cilj i istraživačka pitanja

Svaki dječji knjižničar trebao bi biti kompetentan u području poznavanja i prosuđivanja literature za djecu jer ta kompetencija predstavlja osnovu za obavljanje posla u dječjoj knjižnici, te o njoj izravno ili neizravno ovise ostali programi i usluge koje nude dječje knjižnice: izgradnja i upravljanje knjižničnim zbirkama, nabavna politika u knjižnicama, usluga preporuke kvalitetne literature za djecu te druge informacijsko-referentne usluge, knjižnični programi namijenjeni djeci, kao što je, primjerice poticanje čitanja i savjetodavni rad s roditeljima.

Cilj ovoga istraživanja je utvrditi posjeduju li dječji knjižničari kompetencije u području poznavanja odgovarajuće literature za djecu i njezine prosudbe i to literature koja je namijenjena djeci u dobi kad je njihov jezični razvoj najintenzivniji.

Istraživanje polazi od sljedećih istraživačkih pitanja:

- poznaju li dječji knjižničari županijskih knjižnica u Hrvatskoj slikovnice za djecu i knjige za djecu mlađe dobi?
- što dječji knjižničari misle o kompetencijama koje oni posjeduju u području procjene slikovnica s obzirom na dob kojoj su namijenjene; kakva je njihova percepcija vlastitih kompetencija?

²³ Stričević, Ivanka. Rana pismenost u kontekstu ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. // Dijete i društvo : časopis za promicanje prava djeteta 9, 1(2007), 49.

- kakve su stvarne kompetencije dječjih knjižničara za procjenu slikovnica obzirom na njihovu namjenu određenoj dobi djece?
- na koji su način dječji knjižničari stekli kompetencije za koje smatraju da ih posjeduju?
- kakve su potrebe knjižničara u smislu znanja i vještina za preporuku slikovnica i poznavanje razvoja djece?
- kakvi su obrazovni programi za dječje knjižničare potrebni za stjecanje odgovarajućih kompetencija?

3.2. Metoda i uzorak

Istraživanje prikazano u ovom radu, dio je složenog istraživanja koje se bavilo produkcijom, odabirom i posredovanjem slikovnica primjerenih dobi najintenzivnijeg jezičnog razvoja djeteta. Sastojalo se od nekoliko metodoloških postupaka: analize dokumentacije iz arhive novih naslova slikovnica Hrvatskoga centra za dječju knjigu, anketiranje nakladnika slikovnica za najmlađe i knjiga za djecu mlađe dobi, anketiranje dječjih knjižničara u svim županijskim knjižnicama u Hrvatskoj i jezična analiza raznolikosti rječnika slikovnica namijenjenih djeci u trećoj godini života.²⁴ Količina rezultata cjelokupnog istraživanja premašuje okvire ovoga rada, stoga se prikaz rezultata za potrebe ovoga rada svodi samo na rezultate koji se odnose na kompetencije dječjih knjižničara za odabir razvojno primjerene slikovnice za djecu u trećoj godini života. Ovi su rezultati prikupljeni analizom dokumentacije Hrvatskoga centra za dječju knjigu, anketiranjem nakladnika dječje knjige i anketiranjem dječjih knjižničara, pri čemu su prve dvije metode poslužile za dobivanje polaznih podataka za ispitivanje knjižničara koje je u fokusu ovog istraživanja.

Da bi bilo moguće provesti dio istraživanja koji se bavi utvrđivanjem kompetentnosti dječjih knjižničara u poznavanju literature za djecu u trećoj godini života, bilo je potrebno prije svega utvrditi koje su slikovnice namijenjene toj dobi djece. Budući da ne postoji bibliografija u kojoj bi bila izdvojena literatura za djecu, niti drugi sličan popis literature namijenjene djeci,²⁵ bilo je potrebno načiniti ga. Analizom dokumentacije arhive novih knjiga za

²⁴ Treća godina života djeteta odabrana je zato jer su istraživanja pokazala da je u toj dobi razvoj rječnika najintenzivniji.

²⁵ Iz Hrvatske bibliografije ne mogu se izdvojiti naslovi slikovnica za ranu dob te su stoga korišteni podaci Hrvatskog centra za dječju knjigu.

djecu Hrvatskoga centra za dječju knjigu²⁶ utvrđen je, dakle, popis slikovnica za najmlađe i knjiga za djecu mlađe dobi koje su izdane u Hrvatskoj u razdoblju 2007.-2009. godine. Na taj su način popisane²⁷ sve slikovnice za najmlađe i knjige za djecu mlađe dobi. Literatura za djecu u spomenutoj arhivi podijeljena je prema svojoj vrsti te prema dobi djece kojoj je najprimjerenija na sljedeće kategorije: slikovnice za najmlađe, knjige za djecu mlađe dobi i knjige za djecu. Popis svih slikovnica za najmlađe i knjiga za djecu mlađe dobi kao takav ne pruža informacije o slikovnicama namijenjenim djeci u trećoj godini života. Stoga, da bi se utvrdilo koje slikovnice su namijenjene toj dobi djece, anketirani su nakladnici jer upravo oni namjenjuju slikovnicu za određenu dob. Nakladnici odlučuju o tome što će se tiskati, a što ne i hoće li na slikovnici naznačiti dob kojoj je namijenjena. Na taj način oblikuju proizvodnu politiku. Na temelju popisa svih slikovnica za najmlađe i knjiga za djecu mlađe dobi, utvrđen je i sljedeći uzorak koji čine nakladnici koji su objavili slikovnice u navedenom razdoblju, njih 51. Od ukupnoga broja anketiranih nakladnika koji su u navedenom razdoblju objavili slikovnice i knjige za djecu mlađe dobi, odgovorilo ih je 38 (78 posto). Od ukupno 481 objavljene slikovnice i knjige za djecu mlađe dobi, nakladnici su djeci u trećoj godini života namijenili 222 slikovnice. Popis tih slikovnica poslužio je kao instrument u anketiranju knjižničara koji su trebali označiti koje od nakladnika namijenjene slikovnice za djecu u trećoj godini života oni preporučuju kako bi se utvrdila podudarnost – slaganje knjižničara i nakladnika u procjeni dobi kojoj je slikovnica namijenjena. Anketiranje dječjih knjižničara uključivalo je i dio kojim su se istraživali njihovi stavovi i kompetencije vezane uz poznavanje jezičnog razvoja djeteta i osposobljenosti za preporuku i odabir slikovnica za odgovarajuću dob djeteta te njihovih potreba. Dječji knjižničari svih županijskih matičnih knjižnica u Hrvatskoj, dakle njih 20, predstavljali su sljedeći uzorak u istraživanju. Uzorak je mali, međutim, knjižničari u tim središnjim, ujedno i najvećim narodnim knjižnicama u Republici Hrvatskoj utječu na nabavnu politiku građe za djecu na području na kojem matične

²⁶ Hrvatski centar za dječju knjigu (u daljnjem tekstu HCDK) nabavnom politikom prati cjelokupnu produkciju dječje knjige u Hrvatskoj te stoga posjeduje potpune podatke o tome tko je, što, kada i za koga izdao. Za potrebe ovoga istraživanja korišteni su podaci HCDK o nakladi slikovnica za najmlađe i knjiga za djecu mlađe dobi.

²⁷ Popis nije moguće priložiti zbog njegove dužine. Za cjeloviti popis vidi prilog u: Martinović, Ivana. Slikovnica kao poticajni materijal za leksički razvoj djece u trećoj godini života : doktorska disertacija. Osijek : Ivana Martinović, 2011. Str. 159-169.

knjižnice djeluju. Oni imaju i značajan utjecaj na stvaranje usluga i programa za korisnike. Matične knjižnice imaju razvojnu ulogu za sve knjižnice u županiji, a većina dječjih knjižničara matičnih županijskih knjižnica uključena je i u rad Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež Hrvatskoga knjižničarskog društva, koja izrađuje i objavljuje preporuke dobrih knjiga za djecu, mlade i roditelje.²⁸ Stoga se, bez obzira na veličinu, ovaj uzorak može smatrati značajnim za potrebe ovoga istraživanja.

Svi navedeni uzorci u istraživanju su namjerni.

3.3. Instrumenti

Za analizu dokumentacije nije korišten poseban instrument. Dokumentacija koja je analizirana za potrebe ovoga istraživanja izvorna je, dakle, uzeti su primarni dokumenti iz arhive dječjih knjiga HCDK-a. Za istraživanje nakladnika i knjižničara stvoreni su anketni upitnici.

Anketiranje nakladnika provedeno je upitnikom koji se sastojao od samo jednoga pitanja i popisa slikovnica iz njihove nakladničke produkcije. Od njih se tražilo da s popisa slikovnica izdvoje one koje su po njihovu mišljenju namijenjene djeci u trećoj godini života.

Anketni upitnik s popisom naslova slikovnica za knjižničare oblikovan je također za potrebe ovoga istraživanja. Sastoji se od šest pitanja otvorenog, zatvorenog i kombiniranog tipa te popisa od 222²⁹ slikovnice u sklopu sedmoga pitanja koji čine slikovnice od nakladnika namijenjene djeci u trećoj godini života. Ovim upitnikom, ispitala se procjena knjižničara o vlastitoj kompetenciji u preporuci slikovnica za određenu dob, zatim njihova mišljenja o tome koja su im znanja za to potrebna te mišljenje što bi pouka knjižničara trebala sadržavati da bi oni usvojili znanja i stekli vještine za obavljanje zadaća koje podrazumijeva to zvanje. Nadalje, iz popisa slikovnica knjižničari su izdvajali naslove slikovnica koje bi preporučili za djecu u trećoj godini života. Time su dobiveni podaci o podudarnosti između nakladnika i knjižničara u procjeni slikovnica za navedenu dob.

²⁸ Hrvatsko knjižničarsko društvo. Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež [citirano: 2012-07-10]. Dostupno na: http://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/17/publikacije/

²⁹ Naime, taj broj slikovnica su nakladnici namijenili djeci u trećoj godini života.

Budući da su se za mnogo slikovnica na listi pojedini knjižničari izjasnili da ih ne poznaju, broj knjižničara koji ne poznaju pojedini naslov umanjio je osnovu za izračunavanje razine slaganja ili neslaganja između nakladnika i knjižničara jer su u tom slučaju uzeti u obzir odgovori samo onih knjižničara koji naslov poznaju. S obzirom na razinu podudarnosti između nakladnika i knjižničara, izračunat je za svaku slikovnicu indeks slaganja i izražen brojčano od 1 do 100, pri čemu 100 znači da se za pojedini naslov slikovnice i njezin nakladnik i 20 knjižničara slažu da se radi o slikovnici za djecu u trećoj godini života. Na temelju *indeksa slaganja* u preporuci knjižničara i nakladnika, izdvojeno je 68 slikovnica za daljnju obradu raznolikosti rječnika, svrha koje je bila utvrditi koliko se rječnik svake pojedine slikovnice podudara s jezičnim razvojem djece u promatranoj dobi.³⁰

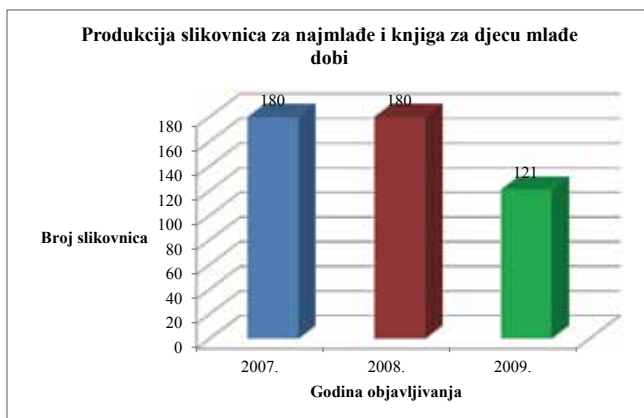
3.4. Rezultati istraživanja

Nakladnička produkcija slikovnica i knjiga za djecu mlađe dobi

U razdoblju 2007.-2009. godine, izdana je ukupno 481 slikovnica za najmlađe i knjiga za djecu mlađe dobi u izdanju ukupno 51 nakladnika. Godine 2007. izdano je 175 naslova knjiga za najmlađe, 2008. godine 179, dok je 120 naslova izdano u 2009. godini, kao što je prikazano u Grafičkom prikazu 1.

³⁰ Zanimljivo je napomenuti da je iz teorije razvoja djeteta poznato da će jezični razvoj potaknuti tekstovi koji su jezično malo napredniji od trenutnog stupnja jezičnog razvoja djeteta. To bi značilo da su za djecu u trećoj godini života najprimjerenije slikovnice koje imaju do 20 posto veći indeks od prosječnog indeksa raznolikosti rječnika djece čiji su govorni zapisi pohranjeni u Hrvatskom korpusu dječjeg jezika. Analiza raznolikosti rječnika u navedenom istraživanju pokazala je da samo 6 slikovnica ima indeks raznolikosti rječnika u rasponu od 72 do 86 (taj indeks odgovara zahtjevu o 20 posto većem indeksu raznolikosti), što govori o neodgovarajućoj procjeni knjižničara i nakladnika u onom dijelu gdje se njihova procjena podudara. Indeks raznolikosti rječnika (eng. *vocabulary diversity index*) određenoga jezičnog uzorka leksički je kapacitet govornika odnosno tekstopisca izbjegavajući ponavljanja. Drugim riječima, to je njegov kapacitet razlikovanja rječnika i znanje kako koristiti sinonime i imenice koje će prikazati dobro znanje i baratanje jezikom. Usp. Álvarez, Ramon; Mónica Bécue; Juan José Lanero. Vocabulary diversity and its variability : a tool for the analysis of discursive strategies. Application the investiture speeches of the Spanish democracy. // JADT 2000 : 5es Journées internationales d'Analyse Statistique ses données textuelles [citirano: 2011-05-05]. Dostupno na: <http://lexicometrica.univ-paris3.fr/jadt/jadt2000/pdf/64/64.pdf>

2007. 2008. 2009.
180 180 121

Grafički prikaz 1. Broj naslova slikovnica za najmlađe i knjiga za djecu mlađe dobi izdanih u Hrvatskoj 2007.-2009. godine

Indeks slaganja nakladnika i knjižničara u procjeni dobi kojoj je slikovnica namijenjena

Na osnovi podataka dobivenih upitnicima za nakladnike, utvrđeno je da za djecu u trećoj godini života nakladnici namjenjuju ukupno 222 bibliografske jedinice izdane 2007., 2008. i 2009. godine, što čini 46 posto, dakle, gotovo polovicu ukupnoga broja slikovnica za najmlađe i djecu mlađe dobi izdanih u navedenom razdoblju.

Analizom prikupljenih podataka utvrđeno je koje slikovnice knjižničari namjenjuju za djecu u trećoj godini života te koliki je indeks slaganja knjižničara i nakladnika u namjeni slikovnice navedenoj dobi djece. Rezultati pokazuju bitne razlike u procjeni slikovnica između nakladnika i knjižničara. Naslovi za koje je indeks slaganja relativno visok (od 71 do 100), mogu se smatrati odgovarajućima za djecu u trećoj godini. Takvih je 68 slikovnica, kao što je vidljivo u Tablici 1. To čini 15 posto ukupnog broja slikovnica za djecu i knjiga za djecu mlađe dobi objavljenih od 2007. do 2009. godine (481) i 31 posto od 222 koliko su slikovnica nakladnici namijenili za djecu u trećoj godini života.

Tablica 1: Indeks slaganja nakladnika i knjižničara u procjeni slikovnice

	Indeks slaganja nakladnika i knjižničara u procjeni slikovnice (Is)				Ukupno
	Is=71-100	Is=61-70	Is=51-60	Is=0-50	
Broj slikovnica	68	46	26	82	222

Poznavanje slikovnica kod dječjih knjižničara

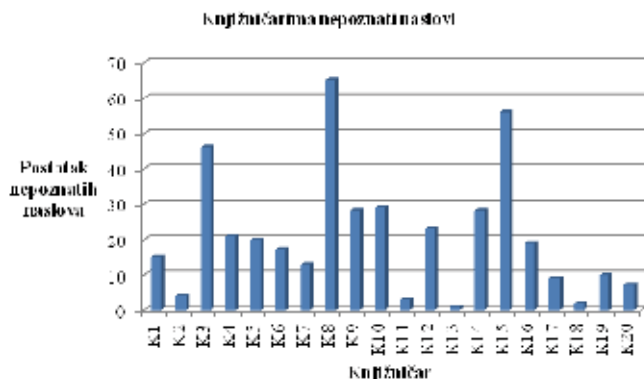
Prikupljeni podaci o tome poznaju li anketirani dječji knjižničari slikovnice izdane u Hrvatskoj 2007.-2009. godine, pokazuju da knjižničari ne poznaju značajan broj naslova s liste. Tako sto postotno poznavanje slikovnica nije zabilježeno. Nadalje, pokazalo se da samo 1 knjižničar poznaje gotovo sve naslove. Samo 4 slikovnice s liste poznate su svim knjižničarima. Čak 135 slikovnica s liste ne poznaje između 1 i 5 knjižničara, a u rasponu od 6-10 knjižničara ne poznaje 79 naslova.³¹

Deset i manje posto naslova s liste ne poznaje 7 knjižničara. Između 11 i 20 posto naslova ne poznaje 5 knjižničara. Pet knjižničara ne poznaje između 21 i 30 posto naslova. Po jedan knjižničar ne poznaje 46 posto, 56 posto i 65 posto naslova. Vidi Tablicu 2. i Grafički prikaz 2.

Tablica 2: Knjižničarima nepoznati naslovi

Knjižničarima nepoznati naslovi		K1 ¹	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K20	
U K U P N O	%	100	15	4	46	21	20	17	13	65	28	29	3	23	1	28	56	19	9	2	10	7
	N	222	34	9	104	47	46	38	29	145	62	65	8	52	2	64	124	44	22	6	23	16

¹Kratica K i broj uz nju predstavlja oznaku knjižničara redni broj koji mu je dodijeljen prema rednom broju unosa njegovih rezultata. Oznake se odnose na dječje knjižničare iz županijskih matičnih knjižnica u Republici Hrvatskoj.

Grafički prikaz 2. Knjižničarima nepoznati naslovi

³¹ Zbog specifičnosti prikaza s jedne te ograničenja prostora s druge, cjeloviti prikaz rezultata nije moguće donijeti. Cjelokupni prikaz rezultata u kojem je za svaki od 222 naslova pojedinačno vidljivo koliko ga knjižničara poznaje, vidi: Martinović, Ivana. Slikovnica kao poticajni materijal za leksički razvoj djece u trećoj godini života : doktorska disertacija. Osijek : Ivana Martinović, 2011. Str. 179-198.

Stavovi knjižničara o vlastitim kompetencijama glede procjene slikovnica s obzirom na dob djeteta kojem se namjenjuju

Nadalje su istraživani stavovi knjižničara o vlastitim kompetencijama glede procjene slikovnica s obzirom na dob kojoj su namijenjene. Na pitanje, smatraju li da znaju ispravno procijeniti kojoj je dobi predškolskoga djeteta namijenjena koja slikovnica, 14 knjižničara odgovorilo je potvrdno, 3 knjižničara izjasnilo se negativno te 3 knjižničara dvojilo o svojim sposobnostima ispravne procjene slikovnica za određenu dob odnosno daju odgovor “nisam siguran/sigurna”, kao što je vidljivo iz Tablice 3.

Tablica 3: Stavovi knjižničara o vlastitim kompetencijama glede procjene slikovnica za određenu dob

Kompetentnost u procjeni slikovnica za određenu dob	Broj knjižničara
Da	14
Ne	3
Nisam siguran/na	3
Ukupno (N)	20

Na pitanje, smatraju li da su tijekom studija stekli dovoljno znanja da se mogu smatrati kompetentnim/om u preporuci slikovnica, 5 knjižničara odgovorilo je potvrdno, a 15 ih procjenjuje da im studij nije osigurao potrebna znanja, kao što je navedeno u Tablici 4.

Tablica 4: Procjena knjižničara o vlastitoj kompetentnosti u preporuci slikovnica na temelju znanja stečenog tijekom studija

Kompetentnost za preporuku stečena tijekom studija	Broj knjižničara
Da	5
Ne	15
Ukupno (N)	20

Na pitanje o tome na osnovi čega procjenjuju kojoj je dobi djece slikovnica primjerena, najveći broj knjižničara, njih 15, izjasnilo se da posjeduje znanja o razvojnim fazama te potrebama i mogućnostima djeteta u skladu s njima. Također veliki broj, njih 14, izjavljuje da sami proučavaju literaturu koja se bavi time. Da se prije preporuke slikovnice određenoj dobi djeteta konzultira

s kolegama na odjelu ili drugim knjižnicama, odgovara 13 knjižničara. Potrebna znanja o razvoju djeteta i vrednovanju literature, 9 je knjižničara steklo tijekom studija. Ovaj rezultat nije u skladu s prethodnim (Tablica 3.) jer se na pitanje smatraju li da su tijekom studija stekli dovoljno znanja i vještina da se mogu smatrati kompetentnim u preporuci slikovnica, većina knjižničara izjašnjava negativno, dok u ovom slučaju njih 9 od 20 izjavljuje da su tijekom studija stekli potrebna znanja i vještine za preporuku slikovnica.

Onime kako je nakladnik označio na slikovnici u preporuci slikovnica, vodi se 7 knjižničara. Troje knjižničara navelo je da svoje preporuke, uz ono ponuđeno u odgovorima, temelji još i na kombinaciji stečenih znanja iz razvojne psihologije i poznavanja literature, Top listi slikovnica Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež Hrvatskoga knjižničarskog društva te na individualnom pristupu korisniku.

Tablica 5: Osnova procjene slikovnica

Osnova za procjenu	Broj knjižničara
Na temelju onoga kako je nakladnik označi na slikovnici	7
Znam o razvoju	15
Studij me osposobio	9
Samoobrazovanje	14
Konzultacije s kolegama/icama	13
Nešto drugo	3

Dječji knjižničari bili su upitani i o stavovima o važnosti i potrebi posjedovanja znanja i vještina za preporuku slikovnica. Svih dvadeset knjižničara smatra važnim da knjižničar zna točno odrediti za koju dob predškolskog djeteta je namijenjena koja slikovnica (Tablica 6.)

Tablica 6: Stav o važnosti knjižničarovoga ispravnog određenja slikovnice za odgovarajuću dob djece

Važnost ispravnog određenja kojoj je dobi slikovnica primjerena	Broj knjižničara
Da	20
Ne	0
Ukupno (N)	20

Kao obrazloženja svojih tvrdnji o važnosti preporuke, knjižničari su navodili sljedeće:

- da na taj način poučavaju roditelje da kod posuđivanja uzimaju ono što je primjereno njihovom djetetu vezano za njegov psihofizički razvoj,
- da bi dijete razumjelo, ali i učilo,
- da se na taj način pobuđuje interes za knjigu te je potrebno dobro procijeniti težinu i sadržaj koji će biti primjeren i zanimljiv.

Oni knjižničari koji uvažavaju i značajnu ulogu individualnog razvoja djeteta, smatraju da je njihova uloga tek savjetodavne naravi, dok je na roditelju, kao najboljem poznavatelju vlastitog djeteta, da odabere odnosno odredi koja je slikovnica za njegovo dijete najprikladnija.

Dječji knjižničari u svakodnevnom radu susreću se s upitima o preporuci literature za korisnike. U odnosu na učestalost pojavljivanja takvih zahtjeva, 12 knjižničara izjavilo je da se više puta dnevno susretne s potrebom preporučivanja slikovnice, tri knjižničara u takvim se okolnostima nađe jednom do dvaput dnevno. Dva knjižničara slikovnicu moraju preporučiti jednom do triput tjedno te dva knjižničara jednom do triput mjesečno. Jedan knjižničar se sa zahtjevom za preporuku slikovnice susretne tek dva do tri puta godišnje. Rezultati su prikazani u Tablici 7.

Tablica 7. Učestalost pojavljivanja potrebe za preporuku

Učestalost pojavljivanja potrebe za davanjem preporuke	Broj knjižničara
Svaki dan više puta	12
1-2 puta dnevno	3
1-3 puta tjedno	2
1-3- puta mjesečno	2
2-3 puta godišnje	1
Nikada	0
Ukupno (N)	20

Da bi za svako dijete mogli preporučiti odgovarajuću slikovnicu, knjižničarima su potrebna znanja i vještine koje stječu ponajprije tijekom studija. Sadržaji koje bi obrazovanje knjižničara i informacijskih stručnjaka trebalo uključivati, prema mišljenju knjižničara, vidljivi su iz rezultata prikazanih u Tablici 8. Da bi tijekom studija trebali steći potrebna znanja iz područja razvojne psihologije, smatra 13 knjižničara, a 10 ih smatra da studijski programi trebaju osigurati stjecanje znanja iz područja pedagogije. Devet knjižničara

smatra da su nužna znanja iz razvojne psihologije i pedagogije te da ih je potrebno nuditi u sklopu obrazovanja knjižničara i informacijskih stručnjaka. Osam knjižničara smatra važnim uključivanje nastavnih sadržaja vezanih uz literaturu za djecu, posebno slikovnice u programe obrazovanja knjižničara i informacijskih stručnjaka. Tri knjižničara smatraju da bi pouka knjižničara trebala uključivati kolegij dječje književnosti. Kolegij pismenosti kao i kolegij dječjeg knjižničarstva u program obrazovanja knjižničara i informacijskih stručnjaka uvelo bi troje knjižničara, a petero njih bi u pouku knjižničara i informatologa, osim teorijskih znanja, uvelo i praktičan rad u igraonicama i neposredno iskustvo analiziranja čitateljske građe za djecu.

Tablica 8: Elementi važni za program obrazovanja knjižničara i informacijskih stručnjaka

Elementi potrebni u pouci knjižničara i informacijskih stručnjaka	Broj knjižničara
Znanja iz područja razvojne psihologije	13
Znanja iz područja pedagogije	10
Znanja iz područja psihologije i pedagogije	9
Znanja o literaturi namijenjenoj predškolskoj dobi djece, posebno slikovnica	8
Kolegij dječje knjižničarstvo	3
Kolegij pismenosti	3
Praktičan rad u igraonici i na analizama literature za djecu	5
Osobne kompetencije Suradnja, kreativnost, rad na sebi	1

3.5. Rasprava

Dječji knjižničar zastupa dječji pristup knjigama, informacijama, informacijskoj tehnologiji i znanju, nudi pravu knjigu ili informaciju pravom djetetu u pravo vrijeme i na pravom mjestu.³² Postavlja se stoga pitanje može

³² Usp. Walter, Virginia A. Nav. dj. 2001. Str. 29.

li uopće i ako da, koliko, knjižničar udovoljiti navedenim zahtjevima ukoliko ne poznaje polovicu literature ili više od toga. Bez obzira na to što se u istraživanju pitanje o poznavanju naslova postavilo samo na osnovnoj razini, razini prepoznavanja, na temelju čega se nipošto ne može govoriti o stupnju i kvaliteti poznavanja sadržaja istih, navedeni rezultati ipak ukazuju na postojanje svojevrsnih nepravilnosti u poznavanju literature za djecu koje zasigurno rezultiraju određenim posljedicama. To se ponajprije odnosi na značajan broj slikovnica koje knjižničari uopće ne poznaju. Odmah se nameću pitanja o uzrocima takvih rezultata. Pitanje je kako je moguće da, uz toliku razinu pristupa informacijama, količine i dostupnosti propagandnih materijala nakladnika, stručna usavršavanja, knjižničari ne poznaju knjižnu produkciju, barem na razini prepoznavanja. Proizlazi li to iz inertnosti knjižničara ili iz vlastite procjene da znaju dovoljno? Ili su razlozi nepoznavanja produkcije eksterne prirode - zakazuje li propaganda nakladničkih kuća ili ponuda programa za stručno usavršavanje? Ili protok i prevelika količina informacija uzrokuju protuefekt?

Rezultati istraživanja nakladnika i knjižničara pokazali su značajne razlike u namjeni slikovnica u odnosu na dob. Dječji bi knjižničari trebali imati višu razinu znanja iz ovih područja u odnosu na urednike u nakladničkim kućama budući da posao dječjega knjižničara pretpostavlja dobro poznavanje korisnika i literature za korisnike. Ako se na poznavanje građe i poznavanje razvoja djece gleda kao na osnovu i polazište u radu dječjega knjižničara, onda se temeljem analize rezultata utvrđuje da je ta osnova prilično loša. Iz istraživanja knjižničara nije moguće zaključiti da oni bolje poznaju publiku od nakladnika, ali iz mogućih razlika možemo zaključiti da nakladnici i knjižničari imaju različita poslanja. Nakladnike zanima komercijalna strana i zasigurno im je u interesu da svoj proizvod namijene što široj publici, što ne znači da se ne vode mjerilima kvalitete u produkciji, no zasigurno im je potrebno više pouke u području razvoja djece i rječnika. Knjižničarima, uz poznavanje razvojnih osobitosti djeteta određene dobi, treba bolje poznavanje produkcije.

Razlozi odstupanja u identificiranju slikovnica za određenu dob između nakladnika i knjižničara mogu zapravo biti višestruki. Velik broj slikovnica koje nakladnici namjenjuju može značiti veću prilagodljivost nakladnika u odnosu na knjižničare. Ovakvi rezultati nakladnika u kojima se očituje izrazita prilagodljivost nakladnika, ukazuju na to da može postojati manjak znanja o literaturi za djecu, u ovom slučaju slikovnica, i površna znanja iz pedagoških i psiholoških područja o razvoju djece, budući da su urednici u nakladničkim

kućama različitoga obrazovanja i profila. Razlog tome što knjižničari preporučuju znatno manje slikovnica koje nakladnici namjenjuju djeci u trećoj godini života, može biti da ne poznaju dovoljno literaturu ili da ne poznaju dovoljno razvojne značajke djece. Osnovni je problem koji je pokazalo istraživanje da iznimno veliki broj slikovnica koje su nakladnici i knjižničari, manje ili više usuglašeno, namijenili djeci u trećoj godini života, odstupa od razvoja rječnika djece u navedenoj dobi.

U odnosu na posjedovanje kompetencija potrebnih za preporuku literature za djecu, većina knjižničara obuhvaćenih ovim istraživanjem izjavljuje da zna ispravno procijeniti kojoj je dobi predškolskog djeteta namijenjena koja slikovnica, što znači da svoje kompetencije smatraju dostatnima. Na pitanje, je li im studij osigurao potrebna znanja za procjenu slikovnica, samo pet knjižničara odgovara pozitivno. Na još jedno pitanje s istim smislom, ali različitom formulacijom pitanja, procjenjuju li za koju je dob slikovnica na osnovi znanja stečenih tijekom studija, dobivaju se drugačiji rezultati (više knjižničara izjavljuje da su potrebne kompetencije stekli tijekom studija). Činjenica da se na ista pitanja odgovara na dva različita načina ukazuje na svojevrsnu nesigurnost knjižničara u tom području.

Većina anketiranih knjižničara izjašnjava se da su im važna znanja i vještine potrebne za preporuku slikovnica te ih većina izjavljuje da slikovnicu moraju preporučiti više puta dnevno. Iz toga proizlazi da knjižničari prepoznaju važnost vlastite uloge u svakodnevnom radu, ali ti podaci također govore u prilog tvrdnji da u pouku knjižničara treba uključiti znanja koja će im omogućiti kompetentnost u preporuci jer je to jedan od osnovnih preduvjeta koji omogućuje ostvarivanje njihove savjetodavne uloge u području čitanja i pružanje drugih usluga djeci rane dobi i roditeljima.

Međutim, rezultati koji govore o tome da većini knjižničara studij ipak nije osigurao potrebna znanja i vještine koje su im potrebne za odgovarajuću preporuku slikovnica, upućuju na nužnost uključivanja sadržaja iz područja vezanih uz upoznavanje razvoja djece i poznavanje literature za djecu u programe obrazovanja knjižničara i informacijskih stručnjaka. Vezano za u teoriji susretane zahtjeve o znanjima i vještinama koje bi dječji knjižničar trebao posjedovati, zatim na stavove anketiranih knjižničara o nužnosti posjedovanja tih znanja i kompetencija te učestalog susretanja s takvim zadaćama u praksi, nameće se pitanje zašto tijekom studija knjižničari ne steknu potrebne kompetencije. Iz toga proizlazi i nužnost analize postojećih studijskih programa u sklopu kojih se poučavaju knjižničari i informacijski stručnjaci te u skladu s

dobivenim rezultatima, unos promjena u postojeće studijske programe. Anketirani dječji knjižničari bili su upitani također o tome što bi prema njihovom mišljenju trebalo uvesti u obrazovanje budućih dječjih knjižničara. Analiza rezultata ukazuje na svjesnost knjižničara o onome što im studij nije osigurao, a značajno im je u obavljanju svakodnevnog posla, ali i ostvarivanju poslanja ustanove u kojoj rade i struke kojoj pripadaju. Odnosno, to izravno upućuje na činjenicu da je u studijske programe knjižničarstva i informacijskih znanosti potrebno uvesti sadržaje iz pedagogije i psihologije, a koji bi se ticali razvoja djeteta i poticanja tog razvoja, zatim sadržaje iz područja dječje književnosti na razini teorije, ali i praktičnoj razini, dakle, vježbe analize literature prema različitim mjerilima, primjerice prema raznolikosti rječnika slikovnica koja bi odgovarala jezičnom stupnju djeteta. Jedna od mogućnosti je i kolegij dječjega knjižničarstva koji bi obuhvaćao elemente specifičnih znanja i vještina potrebnih za odgovarajuću preporuku. Rezultati koji eksplicitno ističu nedostatke studijskih programa, potiču sumnju na rezultate o stavovima o vlastitim kompetencijama koje su anketirani knjižničari izrazili u sklopu prvoga pitanja jer se velika većina knjižničara izjasnila da se smatra kompetentnim za preporuku.

4. Zaključak

Središnji dio istraživanja obuhvatio je dječje knjižničare u Hrvatskoj radi dobivanja slike o njihovim stavovima glede vlastitih kompetencija u preporuci slikovnica. Željelo se, naime, dobiti uvid u njihovo poznavanje problematike (procjena slikovnica), ali i u stavove o njihovim kompetencijama (samoprocjena).

Istraživanje je također pokazalo razliku u tome koje slikovnice nakladnici i knjižničari namjenjuju za promatranu dob te da su knjižničari, iako izjavljuju da se smatraju kompetentnima za procjenu kojoj je dobi slikovnica namijenjena, svjesni potrebe za poukom u području razvoja djeteta i literature za djecu jer tijekom studija nisu stekli dovoljno potrebnih znanja i vještina. U dječjim knjižnicama, odnosno dječjim odjelima narodnih knjižnica, rade stručnjaci čije je poslanje svakom korisniku osigurati odgovarajuću knjigu. Da bi u ostvarivanju svojega poslanja bio uspješan, dječji knjižničar mora poznavati korisnike, odnosno njihov razvoj, te na temelju toga i literaturu za njih. Da bi se dobila jasnija slika o uzrocima koji vode do nerazmjera između kompeten-

cija koje se očekuju od knjižničara i onih koje stječu tijekom obrazovanja za struku, potrebno je uložiti napore u istraživanja koja će ponuditi odgovore i moguća rješenja.

Rezultati ovog istraživanja, koji govore o tome da se knjižničari i nakladnici značajno razlikuju prema namjeni slikovnice za određenu dob djece, ukazuju na potrebu pojačane suradnje i razmjene znanja između knjižničara i nakladnika.

Uvjet za ostvarenje poslanja dječjih knjižničara pred njih stavlja zahtjeve za posjedovanjem specifičnih znanja. S druge strane, istraživanje je pokazalo da im postojeći studijski programi ne osiguravaju potrebne kompetencije.

Zbog toga je potrebno provesti sustavnu analizu studijskih programa kako bi se utvrdio stupanj nerazmjera između potreba knjižničara i onoga što nude studijski programi i predložile promjene u studijskim programima.

Na temelju rezultata ovoga istraživanja moguće je donijeti opće smjernice i za dječje knjižničare koji već rade u narodnim knjižnicama, a koje se odnose na poboljšanje kompetencija u području preporuke odgovarajuće literature djeci i za djecu te referentnih usluga. Dječji knjižničari dužni su redovito pratiti istraživanja djece i usavršavati se kroz različite programe cjeloživotnoga učenja, kao što su, primjerice, znanstvene konferencije i stručni skupovi na kojima će se upoznati s različitim aktualnim temama i informacijama u području i srodnim područjima te razmjenjivati iskustva i spoznaje s kolegama i stručnjacima i znanstvenicima te znanja i iskustva stjecati kroz druge oblike učenja.

Nadalje, nužno je da dječji knjižničari redovito prate stručnu literaturu o razvoju djece kako bi mogli razumjeti postignuća i potrebe djeteta određene dobi te na temelju toga preporučivati literaturu za svakoga pojedinog korisnika. Trebaju kritički procjenjivati knjižnu produkciju, neprestano pratiti i nabavljati kvalitetnu literaturu, odgovarajuću s obzirom na etape razvoja djeteta, imajući na umu individualne razlike među djecom, što podrazumijeva dobro poznavanje knjižničnih korisnika.

Zasigurno, potrebna su i daljnja istraživanja usmjerena na knjižničare i njihove kompetencije, provedena kvalitativnom metodologijom, kako bi se bolje identificirali mogući uzroci nedovoljno razvijenih kompetencija u području poznavanja razvoja djece i odgovarajuće literature za djecu, te kako bi bilo moguće djelovati u smjeru razvoja svih kompetencija koje se od dječjih knjižničara očekuju.

LITERATURA

Álvarez, Ramon; Mónica Bécue; Juan José Lanero. Vocabulary diversity and its variability : a tool for the analysis of discursive strategies. Application the investiture speeches of the Spanish democracy. // JADT 2000: 5es Journees internationales d'Analyse Statistique ses donnees textuelles [citirano: 2011-05-05]. Dostupno na: <http://lexicometrica.univ-paris3.fr/jadt/jadt2000/pdf/64/64.pdf>

Bartolčić, Nenad. Diana Matulić. Najbolji dio uredničkog posla je svakodnevno usavršavanje : intervju, 22. 9. 2010. [citirano: 2011-04-15]. Dostupno na: <http://www.mvinfo.hr/izdvojeno-razgovor-opsirnije.php?ppar=4615>

Bloom, Lois. Language development from two to three. Cambridge : Cambridge University press, 1991. Str. 39-141.

Competencies for librarians serving children in public libraries [citirano: 2012-07-18]. Dostupno na: <http://www.ala.org/alsc/edcareers/alscorecomps>

Hrvatsko knjižničarsko društvo. Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež [citirano: 2012-07-10]. Dostupno na: http://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/17/publikacije/

Martinović, Ivana. Slikovnica kao poticajni materijal za leksički razvoj djece u trećoj godini života : doktorska disertacija. Osijek : Ivana Martinović, 2011.

Nikolajeva, Maria. Verbal and visual literacy : the role of picturebooks in the reading experience of young children. // Handbook of early childhood literacy / ed. by Nigel Hall, Joanne Larson and Jackie Marsh. London, New Delhi, Thousand Oaks : Sage Publications, 2003. Str. 235-248.

Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. [citirano: 2012-07-18]. Dostupno na: <http://archive.ifla.org/VII/s10/pubs/ChildrensGuidelines-hr.pdf>

Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

Stričević, Ivanka. Rana pismenost u kontekstu ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. // Dijete i društvo : časopis za promicanje prava djeteta 9, 1(2007), 49-61.

Walter, Virginia A. Children & libraries : getting it right. Chicago : American Library Association, 2001.

Walter, Virginia A. Children service in libraries. // Encyclopedia of library and information sciences, third edition. New York : Taylor and Francis, 2009. Str. 967. [citirano: 2011-10-17]. Dostupno na: <http://www.tandfonline.com/doi/book/10.1081/E-ELIS3>